

TIRAŞ MAKİNESİNDEN ÖNCE NE VARDI?

Taş devri insanları, 30 bin yıl önce iki midye kabuğunu cımbız yapıp sakallarını alırdı. Daha sonra, doğal cam veya çakmak taşları keskinleştirilip ustura yapıldı.

İlk Usturalar

Bazı mağara resimleri, 30 bin yıl önce insanların midye kabuklarından yaptıkları cımbızlarla saç veya sakallarını aldığını göstermektedir. Daha sonra ise midye kabuğu, köpek balığı dişi veya çakmak taşı keskinleştirilip sakallarını kesen insanlar, ilk usturayı icat etti. Obsidyen veya volkan camı olarak bilinen doğal cam, bazı volkanların civarında bulunur. Lavlardaki kuvars ve feldspat karışımı hızlı soğursa, kristalleşme olmadan doğal cama dönüşür. Obsidyen Anadolu'da binlerce yıldır bolca bulunan bir malzemedir. Obsidyen sınırlı sayıda ülkede bulunduğu için Taş Devri'nden Bronz Çağı'na kadar çok değerliydi.

Obsidyenden yapılan usturalar dünyanın en keskin aletleriydi. Bu nedenle binlerce yıl boyunca, obsidyen usturalarla tıraş olmak bir ayrıcalık sayıldı.

Obsidyen usturalar, cerrahi operasyonlar için de tercih edilirdi. Mısır'a Anadolu'dan ihraç edilen bu usturaların bazıları firavun mezarlarında bulundu. Mısırlılar, obsidyen ustura ve baltaları kutsal sayardı. Ülkelerin çoğunda ise usturalar, kolay bulunan çakmak taşından yapılırdı. Modern yaşamdan uzak kalan ilkel kabilelerin günümüzde de çakmak taşından yapılan ustura kullandığı belirlendi. Elektron mikroskopla yapılan incelemeler, modern çelik ameliyat bıçaklarının keskin kenarlarının bile obsidyen ustura kadar düzgün olmadığını gösterdi. Taş Devri sonrasında, bakır kullanıma girince usturalar bakırdan yapıldı. Bronz Çağı'nda bakırdan daha sert olan bronz usturalar tercih edildi.

Bir firavun mezarında bulunan bronz ustura ve bronz ayna (M.Ö. 1475)

Mezopotamya, Mısır ve Roma Dönemi Usturaları

Sümerler döneminde bazı kralların ve katiplerin saç ve sakallarını bronz usturayla tıraş ettiği biliniyor. Firavun mezarlarında işçiliği mükemmel olan bronzdan yapılmış ustura ve aynalar bulundu. Mısır'da din adamları ve askerler

saç ve sakallarını tıraş ederdi. Firavunların çoğu da saç ve sakalını tıraş ettirirdi. Mısır'da bazı dönemlerde saç uzatılsa da sakal genellikle kesilirdi. Mısır firavunları bazı törenlerde takma sakal kullanırdı. Firavun mezarlarında bulunan çok sayıda obsidyen ustura vardır. Demir Çağı başladıktan sonra demir usturalar kullanıma girdi. Büyük İskender de sakalını kestirirdi. İskender, düşmanlar savaşta rakiplerini sakalından yakaladığı için askerlerin de sakalsız olmasını isterdi. Yunanlılar ve daha sonra Romalılar, Mısır'ı işgal ettiklerinde rahip ve askerlerin saç ve sakallarını tıraş etmesinden etkilendiler. Yunanlı ve Romalılar da zamanla sakallarını kesmeye başladı. Roma İmparatoru Sezar, sakallarını her gün cımbızla aldırırdı. Yunanlı ve Romalılar; kıl dökücü kremler, mum alevi ve ponza taşı da bu amaçla kullandı. İmparator Hadrianus'un ise yüzündeki şekil bozukluğunu gizlemek için sakal bıraktığı sanılıyor.

Mısırlı bir berber, askerleri tıraş ediyor (M.Ö. 1400)

Çelik Ustura ve Jilet, Tıraş Olmayı Kolaylaştırdı

Bronz ve demir usturalar çok çabuk köreldiği için berberler, ustularını bileme taşı ve suyla keskinleştirip tıraş olanlara sorun yaşatmamaya çalışırdı. Berberler, Mısır'da ve Mezopotamya'da saygın insanlar arasındaydı. Orta Çağ'da bronz ve demir ustuların şekli fazla değişmedi. İlk modern çelik ustura 1680'de İngiltere'de yapıldı. İngiliz mucit B. Huntsman, 1740'ta usturayı mükemmelleştirdi. Sert ve keskin olması için usturanın yapıldığı çeliğin karbon oranı çok düşük olur. Ustura çeliği, 760 santigrat dereceye kadar ısıtılarak sertlik verilir ve 200-400 derecedeki yağda menevişlenir. Usturayla tıraş olmak zor ve tehlikeli olduğu için genellikle berberlerce kullanılır. Günümüzde berberlerin çoğu ucuna jilet takılan ustura kullanmaktadır. Bazı ülkelerde hala klasik ustura kullanılıyor. Küçük buhar makinesi ve uçak imal eden mucit W. S. Henson, 1847'de "güvenli tıraş makinesi" denilen "T" şeklindeki klasik makineyi icat etti. Bu tıraş makinesinin kenar kısmı tarak şeklinde olduğu için tecrübesiz kimselerin bile yüzünü kesmeden tıraş olması kolaylaştı. Tıraş makinesinde en önemli gelişmelerden birisini, ABD'li mucit K. C. Gillette 1901'de

gerçekleştirdi ve patent için müracaat etti. Patenti üç yıl sonra alabilen Gillette'in buluşu, tıraş makinesinin bıçağını her tıraştan önce bileme taşında keskinleştirmeye gerek bırakmıyordu. Gillette; çok sert çelikten yapılan, ince, iki tarafı keskin, 4-5 kez tıraş olup atılabilen ve ucuza satılan bir jilet geliştirdi. Ancak uzun süre bu tür bir jileti ucuza üretebilecek fabrika bulamadı. Daha sonra MIT'de profesör olan W. Nickerson, 1903'te çok ince çelik levhalardan jilet üretmeyi başardı. Kullanılıp atılan jiletler hızla yaygınlaştı ve Gillette, ABD hükümetinden I. Dünya Savaşı'na katılan askerlere dağıtmak üzere bir sipariş aldı. Askerler için 32 milyon adet jilet ve 3,5 milyon adet tıraş bıçağı üretti.

Saç ve sakalı tıraşlı Sümer Krallarından Gudea (M.Ö. 2140)

Elektrikli Tıraş Makinesi Jilet Satışlarını Düşürdü

Kullanılıp atılan jiletli tıraş bıçakları zamanla çeşitli firmalarca daha da geliştirilirken ABD'de J. Schick adlı mucit, 1928'de ilk elektrikli tıraş makinesini icat etti. Ardından, Remington firması 1937'de farklı bir elektrikli tıraş makinesini satışa sundu. Philips firması ise ilk döner başlıklı elektrikli tıraş makinesini icat etti. Elektrikli makinelerin ortaya çıkışı jiletli tıraş makinesi üretimini yavaşlattı, ancak jiletli makineler ortadan kalkmadı. Jiletli makine üreticileri, kullanılıp atılabilen ucuz plastik tıraş makinelerini geliştirdi. Ardından iki jiletli tıraş bıçakları ortaya çıktı. Bir süre sonra üst üste 5 jilet yerleştirilmiş kartuşlu tıraş makineleri üretilince tıraş olmak çok kolaylaştı. Bu

tür kartuşlu ve kullanılıp atılan 5 jiletli makineler, tek jiletliyelerden çok daha uzun ömürlü olduğu için kullanıcı sayısı tekrar arttı.

Binlerce yıl önce Sümer ve Mısırlılar sakal tıraşının yaygınlaşmasını sağladı. Çok jiletli kartuşlu makineler ve elektrikli makineler tıraş olmayı kolaylaştırdı.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODÜ Kimya Bölümü

Tarihte bugün

26 Eylül 2008: “Jet Adam” unvanlı İsviçreli Yves Rossy, sırtındaki motorlu kanatla uçarak Manş Denizi’ni geçti